

Gegevens opvraging

Ordernummer:	O2026-0155050	Datum opzoeking:	12/02/2026
Referentienummer:	Spuilei.12.4-1	Zoekdata:	12021G0236/00P002
Perceel:	12021G0236/00P002		

Resultaat opvraging perceel gelegen in Lier afdeling LIER 1 AFD, sectie G met perceelnummer 0236/00P002 [12021G0236/00P002]

Informatievraag: Beschermd onroerend erfgoed (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is geen beschermd onroerend erfgoed

Legende

Cultuurhistorische landschappen	Monumenten
Archeologische sites	Overgangszones
Stads- en dorpsgezichten	

Informatievraag: Vastgestelde inventaris onroerend erfgoed (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Historische stadskern van Lier: (detail zie bijlage)

Legende

Landschapsatlas	Archeologische zones
Landschapelijk erfgoed	Bouwkundig erfgoed

Informatievraag: Erfgoedlandschap (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is niet opgenomen in het erfgoedlandschap

Legende

- Landschapelijk erfgoed

Informatievraag: Unesco werelderfgoed (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is niet opgenomen in de Unesco Werelderfgoedlijst

Legende

- Bufferzones
- Kernzones

Informatievraag: Gebieden geen archeologie (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend erfgoed is niet opgenomen in gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt

Legende

- Gewestelijk
- Gemeentelijk

Informatievraag: Erfgoed plannen (Met juridische gevolgen)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed heeft geen erfgoed plannen

Legende

- Beheersplannen
- Onroerenderfgoedrichtplannen

Informatievraag: Wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed (Aanvullend overzicht)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Historische stadskern van Lier: Archeologisch (detail zie bijlage)

Legende

- Archeologische erfgoed elementen
- Archeologische erfgoed gehelen
- Bouwkundig erfgoed elementen
- Landschappelijk erfgoed elementen
- Landschappelijk erfgoed gehelen

Informatievraag: Archeologienota's (Aanvullend overzicht)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed heeft geen goedgekeurde archeologienota's

Legende

- Archeologienota's

Informatievraag: Eindverslag archeologie (Aanvullend overzicht)

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed heeft geen eindverslagen van archeologisch onderzoek

Legende

 Eindverslag archeologie

Welke informatie kan u terugvinden in dit uittreksel?

Beschermd onroerend erfgoed

De minister bevoegd voor onroerend erfgoed kan een goed beschermen als het door de erfgoedwaarden van algemeen belang is. Het moet minimaal in de staat blijven waarin het zich bevond op het moment van de bescherming.

Is het onroerend goed beschermd, dan gelden er verschillende specifieke juridische (per monument, stads- of dorpsgezicht of cultuurhistorisch landschap) gevolgen om het behoud ervan te garanderen. Bovendien kan je beroep doen op verschillende vormen van financiële ondersteuning.

Er zijn vier mogelijke vormen van bescherming: een beschermd monument, een beschermd cultuurhistorisch landschap, een beschermd stads- of dorpsgezicht en een beschermde archeologische site. Binnen elk van deze statuten is het mogelijk om een overgangszone in te stellen. Zo'n zone ondersteunt de erfgoedwaarden van het beschermde goed.

Vastgesteld onroerend erfgoed

De vaststelling van een inventaris is één van de instrumenten die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. Hiermee bevestigt de bevoegde minister dat alle erfgoeditems op een vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij een vastgesteld item moet de overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met rechtsgevolgen. De rechtsgevolgen zijn minder uitgebreid dan bij een beschermd erfgoed. Bovendien gelden voor alle vastgesteld bouwkundig en landschappelijk erfgoed in Vlaanderen eenzelfde set rechtsgevolgen.

Het onroerenderfgoeddecreet voorziet bevoegdheid voor steden en gemeenten voor het inventariseren van bouwkundig en landschappelijk erfgoed. De Vlaamse overheid inventariseert het archeologisch erfgoed, varend erfgoed en de landschappelijke gehelen (Landschapsatlas).

Erfgoedlandschap

Anders dan bij een bescherming of vaststelling van een onroerend goed verloopt de procedure van een erfgoedlandschap via de regelgeving Ruimtelijke Ordening. Als er voor een gebied een RUP wordt opgemaakt, kan de plannende overheid (gemeente, provincie of Vlaanderen) ervoor kiezen om hier ook een erfgoedlandschap in af te bakenen. Zo kunnen er stedenbouwkundige voorschriften gekoppeld worden aan het erfgoedlandschap waarmee ingezet wordt op erfgoedzorg. Wordt je goed erfgoedlandschap, moet je rekening houden met zorgplicht.

Unesco werelderfgoed

De Werelderfgoedconventie van 1972 betracht cultureel en natuurlijk erfgoed dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, te bewaren en te ontsluiten voor toekomstige generaties. Meer dan 190 lidstaten hebben deze Conventie ondertekend. België is sinds 1996 ook partij bij het Werelderfgoedverdrag. Zowel cultureel als natuurlijk erfgoed, als erfgoed dat daarvan een gecombineerde vorm is, kan voor de Werelderfgoedlijst worden voorgedragen. Vlaanderen telt momenteel zeven beschermingen op de Werelderfgoedlijst: een serie van 13 begijnhoven en van 26 belforten, het atelier Plantin-Moretus, de woning Giuette, de volledige Brugse binnenstad, het Zoniënwoud, de Wortel-Kolonie en begraafplaatsen en herdenkingsites van WO I.

Gebieden geen archeologie

De kaart wordt sinds 2016 periodiek vastgesteld door het agentschap. Op die manier kunnen percelen of gebieden die beantwoorden aan de criteria voor opname op korte termijn op de kaart opgenomen worden. Dit geeft bouwheren, verkavelaars en ontwikkelaars met plannen voor dergelijke percelen de mogelijkheid om vrijgesteld te worden van een archeologisch vooronderzoek, zonder vertraging en bijkomende kosten.

Plannen

Een goedgekeurd beheersplan legt geen actieve verplichtingen op. Het is en blijft een geconcretiseerde beheersvisie voor een erfgoedplaats. Toch heeft het document in zekere mate een 'dwingend' kader waarbinnen je moet blijven: als je werken wil uitvoeren, moeten ze stroken met de beheersdoelstellingen uit het beheersplan. Zijn de beheersdoelstellingen niet meer passend, dan kan je een aanpassing van het beheersplan aanvragen of een nieuw beheersplan opmaken. De geldigheidsduur van een plan is 24 jaar. In bepaalde gevallen heb je een goedgekeurd beheersplan nodig om een erfgoedpremie aan te vragen.

Geïntervieweerd wetenschappelijk onroerend erfgoed

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de expliciete opdracht om al het waardevolle onroerend erfgoed in Vlaanderen te inventariseren. Door de jaren heen zijn er meerdere wetenschappelijke inventarissen opgemaakt over bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed.

Geïntervieweerd onroerend erfgoed is opgenomen in een wetenschappelijke inventaris. Zo'n opname heeft geen rechtsgevolgen. Het goed wordt enkel beschreven en gedocumenteerd.

Archeologienota's en nota's

Een bouwheer is in bepaalde gevallen verplicht om een archeologienota toe te voegen aan een vergunningsaanvraag. Hij stelt daarvoor een erkend archeoloog aan om een archeologisch vooronderzoek uit te voeren en een archeologienota op te stellen. Of je verplicht bent een archeologienota toe te voegen aan je vergunningsaanvraag is onder meer afhankelijk van: oppervlakte perceel en bodemingreep, ruimtelijke bestemming van perceel en of het terrein zich situeert in een beschermde archeologische site, in een vastgestelde archeologische zone of in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

Eindverslag archeologisch onderzoek

Bij bouw- of verkavelingsprojecten maakt een erkend archeoloog verschillende verslagen op om archeologisch erfgoed te documenteren. De bouwheer moet aangeven of er archeologisch erfgoed op het terrein wordt verwacht en hoe hiermee zal worden omgegaan. Een vooronderzoek resulteert in een archeologienota of een nota bij een uitgesteld vooronderzoek. Als uit het vooronderzoek blijkt dat een archeologische site verder onderzocht moet worden, volgt een opgraving, uitgevoerd door een erkend archeoloog. Binnen twee maanden na het veldwerk maakt de archeoloog een archeologierapport met voorlopige bevindingen, dat aantoont dat het werk op het terrein is voltooid en de bouwwerkzaamheden kunnen beginnen. Het definitieve eindverslag, met alle onderzoeksresultaten, wordt binnen twee jaar na de opgraving bezorgd.

Wetgeving

Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 (Belgisch Staatsblad 17 oktober 2013 en 15 april 2014). Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Meer info

www.onroenderfgoed.be

Bron vastgoedinfo

Deze opvraging bevat overheidsinformatie verkregen van het Agentschap Onroerend Erfgoed, Koning Albert-II-Laan 19, bus 5, 1210 Brussel en Informatie Vlaanderen, Havenlaan 88, 1000 Brussel wat betreft het Grootschalig Referentie Bestand Vlaanderen (GRB).

Document gegenereerd op basis van de gegevens ontvangen van het Agentschap Onroerend erfgoed via de ORIS webservices.

CIB vlaanderen vzw - Kortrijksesteenweg 1005 - 9000 Gent
0425.043.508 - vastgoedinfo@vastgoedloket.be

Bijlage

Informatieaanvraag Onroerend erfgoed

(Referentienummer: Spuilei.12.4-1)

Resultaat opvraging perceel gelegen in Lier afdeling LIER 1 AFD, sectie G met perceelnummer 0236/00P002 [12021G0236/00P002]

Vastgestelde inventaris

Vastgestelde archeologische zone: Historische stadskern van Lier

vastgestelde archeologische zone

Beknopte karakterisering

Typologies [steden](#), [stadsomwallingen](#)

Datering [middeleeuwen](#), [nieuwe tijd](#)

Beschrijving

De historische stadskern is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen, met een oude nederzettingkern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. Voor de afbakening is in eerste instantie gekeken naar het 19de-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering.

Is de aanduiding van

- **Lier (Lier)** Deze zone omvat de historische stadskern van Lier.

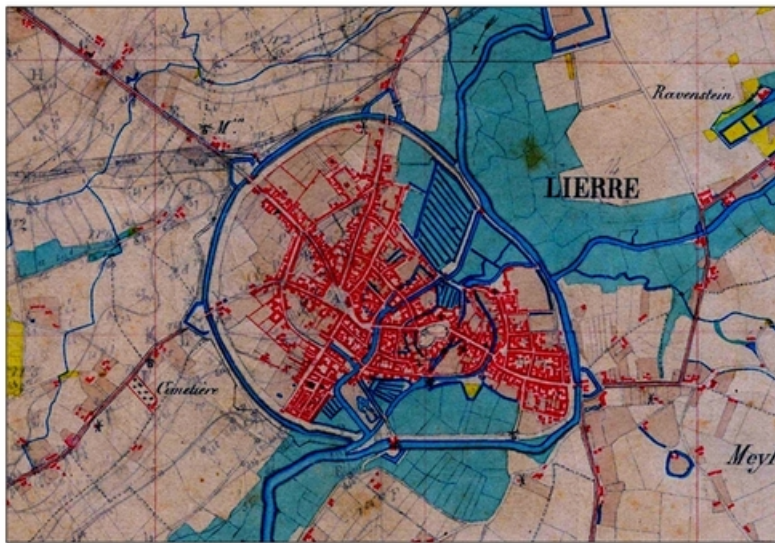
Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11902>

Beschermingsbesluiten

- [Historische stadskern Lier - https://id.erfgoed.net/besluiten/5901](https://id.erfgoed.net/besluiten/5901)
Vaststellingsbesluiten

Historische stadskern van Lier

Beknopte karakterisering

Typologies steden, stadsomwallingen

Datering middeleeuwen, nieuwe tijd

Beschrijving

Algemene Beschrijving

Lier is een stad van ongeveer 34.000 inwoners (2014) en is gelegen in het zuiden van de provincie Antwerpen aan de samenvloeiing van de Grote en de Kleine Nete die samen de Beneden Nete vormen. Vanwege haar geografische ligging wordt Lier 'de poort van de Kempen' genoemd. De westelijke zone van de historische kern is gelegen op het noordoostelijke uiteinde van een hogere rug die de loop van de Nete flankiert. De middeleeuwse kern is echter gelegen in het alluviale gebied van de samenvloeiing van beide Netes. De Kleine Nete doorkruist de stadskern terwijl de Grote Nete de oostelijke en zuidoostelijke begrenzing van het stadsgebied vormt. De westelijke en noordwestelijke begrenzing wordt gevormd door de afleidingsvaart. Bodemkundig gezien is Lier gelegen in een gebied dat zich van de aangrenzende Kempen onderscheidt door de aanwezigheid van een vruchtbare zandleembodem. In de historische kern zelf bestaat de bodem vooral uit fluviale rivierafzettingen.

Op het gewestplan staat heel de historische kern van Lier ingevuld als woongebied waarvan de zone rond de Sint-Gummaruskerk en de binnenloop van de Nete als woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde ingekleurd is. De westelijke vesten zijn bestemd als landschappelijk waardevol parkgebied evenals het op de vesten aansluitende stadspark in het zuiden van de stad. De vroegere historische Sionkazerne staat nog aangeduid als militair gebied maar wordt momenteel getransformeerd in woonzone.

Archeologische nota

De archeologische kennis van Lier is zeer beperkt. De archeologische interventies in Lier zijn over het algemeen kleinschalig. Tot 2004 hielden dergelijke kleine interventies enkel werfcontroles in of kleine noodinterventies na het melden van een toevalsvondst. Vanaf 2004 vond hier en daar een beperkt vooronderzoek plaats en tussen 2008 en 2011 gebeurde een grootschaliger onderzoek bij de heraanleg van de Grote Markt. Over de ontstaansgeschiedenis van Lier zijn nog weinig gegevens gekend. Volgend historisch overzicht steunt voornamelijk op de werk van Breugelmans e.a. uit 1990 en Lens uit 1986.

In de alluviale Netevallei duiken op verschillende plaatsen kleine ophogingen op die mogelijk al van in de steentijd aantrekkelijk waren als tijdelijke kampen voor rondtrekkende jagers-verzamelaars. Het Nete-alluvium zelf moet een moerassige zone geweest zijn die pas aantrekkelijk werd voor bewoning na verlaging van het waterpeil van de Netes als gevolg van een beter debiet van de Schelde. De vruchtbare zandleembodem in de onmiddellijke omgeving van de huidige stad, heeft zeker een aantrekkingskracht gehad in de vroegmiddeleeuwse periode en het ontstaan van Lier wordt dan ook in deze periode gesitueerd. In de plaatselijke legendes speelt de figuur van Gummarus, een grootgrondbezitter uit de 7de-8ste eeuw die later een heiligenstatuut kreeg, hierin een belangrijke rol. De vroegmiddeleeuwse oorsprong van Lier is wellicht te zoeken op de hoger gelegen gronden ten noorden van de stad nabij het toponiem *Allier* (of 'Oud Lier') bij de Allierskapel te Emblem (gemeente Ranst). Na verlaging van het waterpeil raakte Allier geïsoleerd en zocht men de lagere gronden nabij de Nete op, die in tegenstelling tot vroeger nu ook voor bewoning geschikt waren. Allier werd vermoedelijk rond de 9de eeuw verlaten ten voordele van *Nivesdonck*, een lichte verhoging of donk in het alluviale gebied nabij de samenvloeiing van beide Netes, een plaats die economisch voordeel belooft. De enige informatie over pre-middeleeuwse aanwezigheid in of in de

onmiddellijke nabijheid van de stad zijn enkele schaarse gegevens over bewoning in de metaaltijden aan de Transvaalstraat (Van Der Heggen & Bracke 2010; Van Heymbeeck 2011), mogelijke laat-Romeinse sporen aan de Frans Van Cauwenberghstraat (Bruggeman e.a. 2012, 34; Reyns e.a. 2012, 25) en de toevalsvondst van een laat-Romeinse drieknoppen- of kruisboogfibula in de veenpakketten van het Nete-alluvium tijdens dijkwerken aan de nieuwe Nete-arm in 1983-1984 (Annaert 1999). Deze laatste vondst betreft een unieke (rivierdepositie)vondst die in verband te brengen is met de aanwezigheid van militaire troepen in de tweede helft van de 4de eeuw. Het feit dat net buiten de afgebakende zone, een muntschat van 300 laat-Romeinse munten uit dezelfde periode aan het licht kwam is wel zeer bijzonder en toont aan dat deze locatie aan de Nete van enig belang was in deze roerige periode (Lallemand 1965).

De nieuwe nederzetting die rond de 9de eeuw tot ontwikkeling kwam op de locatie *Nivesdonck* ('Nieuwe Donk'), viel reeds in 836 of 837 ten prooi aan de invallen van Noormannen (zoals vermeld in de *Vita Gumhari*). Noch van deze eerste kern noch van deze verwoesting zijn archeologische sporen vastgesteld, alhoewel wel een grachttracé waarin enkele vroegmiddeleeuwse scherven aan het licht kwam tijdens het archeologisch onderzoek op de Grote Markt (Cornelis & Sevenants 2011, 29). De oudste vermelding van Lier dateert uit 970 onder de benaming 'Ledi' (waterweg), een naam die in de 12de eeuw zou evolueren tot 'Lyra' en 'Lyera' en vanaf 1333 tot 'Liere' (Cnops e.a. 1978, 3). Het vermoedelijk oudste gebouw in Lier betreft de romaanse Sint-Pieterskapel waarvan de historische bronnen vermelden dat de houten voorganger tot in het eerste kwart van de 13de eeuw stand hield en volgens de legende terug gaat tot de oudste stichting van Lier. Deze kapel zou de grafkapel van de heilige Gummarus geweest zijn na overbrenging van zijn stoffelijke resten vanuit Allier naar Nivesdonck, en ontwikkelde zich tot bedevaartsoord. Een archeologische bevestiging van deze informatie is pas mogelijk indien een archeologisch onderzoek zou plaats vinden in de kapel dat sporen van deze houten voorganger zou bloot leggen. De oudste historische vermelding van een kapittel verbonden aan een hoofdkerk stamt uit de 11de eeuw (tussen 1041 en 1044) en betreft het kapittel van de kerk van de heilige Johannes de Doper, wiens *patrocinium* zeker vóór de 13de eeuw wijzigde in Sint-Gummarus maar waarvan de eigenlijke oorsprong onbekend is. Tot op heden vond er geen archeologisch onderzoek plaats in de Sint-Gummaruskerk zodat geen gegevens gekend zijn over zijn ontstaansgeschiedenis.

Sinds de 12de eeuw maakte Lier deel uit van het hertogdom Brabant waarbinnen het ingedeeld was bij het markgraafschap Antwerpen en meer bepaald bij het Land van Ryen, een administratieve evolutie van het vroegmiddeleeuwse netwerk van de *pagus Rien*. In 1194 kreeg Lier de titel van *oppidum*, versterkte stad. Deze versterking bleef wellicht beperkt tot een aarden wal rond de oudste kern of Sint-Gummarusdomein maar archeologische bewijzen zijn er echter niet. Hendrik I van Brabant verleende Lier stadsrechten in 1212 waarna de stadsversterking verder uitgebouwd werd. In deze periode kwamen enkele belangrijke instellingen tot stand zoals het Onze-Lieve-Vrouwgasthuis (vanaf de 15de eeuw Sint-Elisabethgasthuis), de Heilige Geesttafel (1261, Heilige Geeststraat), het Sint-Antoniusgodshuis (ontstaan in 1292, uitgebreid in 1380 in de Berlaarsestraat) en de Cisterciënzerinnenabdij van Nazareth buiten de muren (1236) en het begijnhof (1258).

Over de ontluikende economische activiteiten in Lier is zeer weinig gekend maar volgens de historische bronnen groeide Lier naar het einde van de 13de eeuw toe uit tot een belangrijk centrum van textielproductie. Het was vooral hertog Jan I die de Lierse lakengilde privileges bood. Later volgden ook privileges voor de veemarkt (1309), de Hoge Halle (1326), de lakenmarkt (1338), Lier bereikte een internationale expansie met haar lakenindustrie die haar hoogtepunt bereikte in het derde kwart van de 14de eeuw. In deze periode situeert zich de bouw van de lakenhalle, het belfort, de Sint-Jacobskapel en de gotische Sint-Gummaruskerk alsook de verharding van het marktplein. Er ontstaan op deze manier twee kernen: een religieuze, oudere, kern rond de Sint-Gummaruskerk en een economische/administratieve, jongere kern rond de Grote Markt, alhoewel deze plek al een ouder wegenknooppunt kan geweest zijn (Sevenants 2008, 16; Bartholomieux e.a. 2012). Archeologisch onderzoek bij de heraanleg van de Grote Markt in 2008, 2009 en 2011 bracht verschillende marktniveaus aan het licht waarbij de onderste stenen verharding dateert uit de tweede helft van de 14de eeuw, wat overeenstemt met de historische bronnen (Sevenants 2008; Sevenants 2009, 13-17; Cornelis & Sevenants 2011, 20, 23-26; Bartholomieux e.a. 2012). Daaronder bevinden zich organische lagen dit aantonen dat dit terrein in de eerste helft van de 14de eeuw als stort is gebruikt. Tijdens datzelfde onderzoek kwamen ook funderingen van een 14de-eeuws gebouw tevoorschijn, mogelijk van de oude Lakenhalle of van het oude Vleeshuis. De in 2008 gelokaliseerde 'Verloren Kost', een in 1419 overwelfde poel tussen Vleeshuis en Belfort gelegen, werd in 2009 verder onderzocht en geregistreerd (Sevenants 2009, 18-32). Vanaf het einde van de 16de eeuw was het reservoir gekoppeld aan een waterpomp en in de 17de eeuw maakte men de toegang tot dit overwelfd waterreservoir dicht waarna het tot de 20ste eeuw als reservoir voor de brandweer in gebruik bleef (Sevenants 2009, 11 en 32). De opgravingen van 2011 brachten ook de sporen van een houten gebouw uit het begin van de 15de eeuw aan het licht, wellicht een markthal (Bartholomieux e.a. 2012).

De demografische groei van deze bloeiende stad leidde tevens tot de uitbreiding van de stadsomwalling. Deze 14de-eeuwse omwalling had zowel de Sint-Gummaruskerk als de markt met lakenhalle tot kern. Het begijnhof met 13de-eeuwse Sint-Margarethakerk (Smeets & Moreau 2010; Smeets, 2011) lag erbuiten. Van deze omwalling die deels tot in de 19de eeuw gehandhaafd bleef, zijn ook archeologische resten waargenomen zij het enkel beperkte waarnemingen n.a.v. werfcontroles en toevalsvondsten zoals funderingsmuren van de Antwerpse binnenpoort (archief Onroerend Erfgoed, gemeentedossier Lier) en de zone van de Mechelse binnenpoort ter hoogte van de Florent Van Cauwenbergstraat die onderzocht werd in 2005, 2010, 2011 en 2012 n.a.v. de aanleg van een parkeergarage (Bruggeman & Reyns 2011; Bruggeman e.a. 2012; Reyns e.a. 2012). Muurresten van een koetshuis, van het eigenlijke poortgebouw, van de brug over de vestgracht en de vestgracht zelf kwamen daarbij aan het licht. Andere delen van de stadsomwalling zijn nog zichtbaar in het stadsbeeld zoals de Eikel- of Gevangenenpoort en de Corneliustoren, beter bekend als Zimmertoren. Ook deze monumenten herbergen nog tal van oude funderingen zoals de beperkte noodingreep bij renovatiewerken aan de Gevangenenpoort heeft aangetoond (Debruyne 2008). Reeds op het einde van de 14de eeuw was er nood aan uitbreiding van de stadsmuren: het Kluizekwartier en het begijnhof (Smeets & Moreau 2010; Smeets 2011) werden ingelijfd bij de stad. Dit nieuwe tracé is nog steeds bewaard in de huidige groene gordel van de stadsvesten. Deze omwalling had verschillende poorten die in de loop van de 15de eeuw gerealiseerd werden: de Mechelse buitenpoort (1405), de Antwerpse buitenpoort (1406-1412) en de Lisperbuitenpoort (1415). De vestgracht werd van de Lisperpoort tot aan het Groot Spui aan de Kleine Nete uitgegraven in 1413 en verder doorgetrokken

tot het Klein Spui in 1426. De laatste vestingtoren, de Balie die gelegen was op de samenvloeiing van de Kleine Nete en de oude Grote Nete, werd voltooid in 1424. De funderingen van deze toren kwamen aan het licht in 1982 en 1983 bij werken voor de herinrichting van de Netedijken (Roosens 1984). De stad was vanaf dan volledig omgeven door water. Ook de kades langs de Kleine Nete binnen de stad werden in deze periode vernieuwd en de houten bruggen werden er vervangen door stenen bruggen. Het alom tegenwoordige water vormde een belangrijke energiebron: in de late middeleeuwen waren drie stadsmolens in gebruik. Verschillende gebouwen kregen in deze bloeiende tijd een facelift. In 1419 kreeg de Verloren Kost, een open waterpoel gelegen voor het Vleeshuis op de Grote Markt, een overwelfing en afdekking met een kasseilaag. Deze bakstenen overwelfing kwam in 2008 en 2009 aan het licht tijdens het archeologisch onderzoek n.a.v. de heraanleg van de Grote Markt (Sevenants 2008, 47).

De concurrentie van het Engelse laken bracht Lier in een moeilijke periode maar vanaf het einde van de 15de eeuw was er een licht economisch herstel. Vanaf de 16de eeuw ontwikkelde Lier zich tot een rustige stad in de schaduw van Antwerpen met als economische toppers de rundermarkt en de borduurproductie. Op de kaart van Jacob van Deventer is te zien dat de tweede stadsomwalling ietwat ruim gemeten was: de meeste bewoning situeert zich binnen de oudste 14de-eeuwse omwalling. Eerdere beperkte controles en noodonderzoek binnen deze oude kern brachten hier en daar sporen van deze oude laat- en postmiddeleeuwse bewoning aan het licht zoals funderingspalen en een tonwaterput uit de 14de of 15de eeuw bij de Spaanse Poort aan de Bril (archief Onroerend Erfgoed, gemeentedossier Lier), afbraaksporen van woningen nabij de Jezuïetenkerk Sint-Jozef (Bruggeman & Reyns 2010). In het zgn. 'Nieuwland' buiten de oude poorten concentreerde de bewoning zich langs de toegangswegen naar Antwerpen, Liss en Mechelen. Tussen beide omwallingen bevonden zich ook het Kartuizerklooster, het begijnhof, het Sionsklooster en het Kluizekwartier. O.m. van het Sionsklooster kwamen bij graafwerken muurresten tevoorschijn zonder dat er een archeologische registratie volgde (archief Onroerend Erfgoed, gemeentedossier Lier 1997). De rest van het 'Nieuwland' bleef onbebouwd en was in gebruik als oefenterrein voor de schutters en als tuin- en landbouwgebied. Het einde van de 16de eeuw, in de woelige tijden van de Reformatie, betekende voor Lier een periode van verval en vernieling: de Spaanse Furie (1582) en de daarop volgende Lierse Furie (1595) zorgden voor branden, verwoesting van gebouwen en emigratie.

Pas in de 17de en vroege 18de eeuw kende Lier een nieuwe bloei en heropbouw. Naast de heropbouw van verschillende monumenten verdubbelde vooral het aantal kloosters, deden de jezuïeten hun intrede, kregen wegen een wegverharding en kwamen soldatenhuizen of kazernen tot stand. Het zijn vaak deze monumentaal herbouwde gebouwen waarin archeologische werkcontroles en noodopgravingen sporen van oudere voorgangers hebben bevestigd zoals in de Sint-Margarethakerk van het begijnhof (n.a.v. de aanleg van vloerverwarming – Debruyne 2011) en de begijnhofhuizen zelf (Smeets 2011, 27-28), of sporen van oudere bewoning hebben geattesteerd zoals bij verbouwingswerken in het Sint-Jozefruithuis (voormalig alexianenklooster, archief Onroerend Erfgoed, gemeentedossier Lier 2001). Na een oproep aan de inwoners van Lier om archeologische vondsten uit de stad te melden voor een tentoonstelling, kwamen uit verschillende locaties in de stad toevallsvondsten aan het licht (Müller 1999).

Een eerste industrialisatie leidde tot de oprichting van achttien brouwerijen. Na de verordening van Jozef II in 1784, kocht de stad grond voor een nieuwe begraafplaats buiten de Mechelse poort. De vlieten die het Lierse stadsbeeld eeuwen bepaalde hebben, kregen een overdekking in de periode 1832 tot 1912. Sporen van deze met een bakstenen tongewelf overdekte kanaaltjes zijn reeds meermaals teruggevonden bij wegen-, riolerings- en bouwwerken bijvoorbeeld ter hoogte van de Predikherenlaan (Debruyne 2009a), het Kardinaal Mercierplein (Debruyne 2009b) en de Rechtestraat (Vynckier, in druk). In de 18de en 19de eeuw volgde de ontmanteling van de vestingswerken: gedeeltelijke afbraak van de tweede omwalling en afbraak van een aantal binnenpoorten, activiteiten waarmee het huidige stadsbeeld van Lier tot stand is gebracht. Dat de afbraakwerken eerder oppervlakkig zijn aangepakt bewijzen de talrijke wegen- en rioleringswerken waarbij funderingen van de vroegere poorten aan het licht kwamen (zie *supra*). Beide wereldoorlogen hebben de stad aanzienlijk geteisterd zodat heel wat panden opnieuw heropgebouwd werden. In de achtertuinen van deze panden kwamen hier en daar nog resten van oudere elementen aan het licht zoals een 19de-eeuws *nymphaeum* en een 19de-eeuwse ijskelder in een parktuin langs de Kapucijnenvest (archief Onroerend Erfgoed, gemeentedossier Lier 2005). Bij afbraak van de panden komen her en der nog oudere middeleeuwse kelders, beerputten en waterputten aan het licht (Bruggeman e.a. 2012, 24-37; Reyns e.a. 2012, 31-36) inclusief vondsten (Müller 1999).

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naar gelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingskern die teruggaat op een oude burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen

vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdende met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimtes tussen de bebouwde kern en strategische elementen zoals de rivieroever worden mee opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

Bibliografie

Onroerend Erfgoed archief Zellik, gemeentedossier Lier (s.n., 2001).

Onroerend Erfgoed archief Zellik, gemeentedossier Lier, ongepubliceerde werfcontrole (s.n. 2005).

Onroerend Erfgoed archief Zellik, gemeentedossier Lier, ongepubliceerde werfcontrole (s.n. 1997).

Atlas des villes de la Belgique au XVIe siècle, Jacob Van Deventer, Nationaal Geografisch Instituut, facsimile uitgegeven in 1884-1924.

Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven tussen 1845-1855, schaal 1:20.000.

ANNAERT R. 1999: Laat-Romeinse drieknoppen- of kruisboogfubula. In: MÜLLER R. 1999: *Lier Ondersteboven. Archeologische vondsten in Lier en Koningshooikt*, Lier, 13-14.

BARTHOLOMIEUX B., HENDRIKS V. & ACKE M. 2012 : Archeologisch onderzoek Grote Markt Lier (Antwerpen), *Archaeologia Mediaevalis. Kroniek* 35, 7-9.

BREUGELMANS K., CEULEMANS L., COENEN L., ENGELS D., GROOTAERS W., NUYENS I. & VAN DEN BROECK A. 1990: *Lier*, Historische stedenatlas van België, Brussel.

BRUGGEMAN J. & REYNS N. 2010: *Archeologisch vooronderzoek Lier-Jezuïetenkerk*, Rapporten All-Archeo bvba 003, Bornem.

BRUGGEMAN J. & REYNS N. 2011: *Bouwblokinventarisatie, werfbegeleiding en archeologisch vooronderzoek Lier-Florent Van Cauwenberghstraat*, Rapporten All-Archeo bvba 020, Bornem.

BRUGGEMAN J., VAN CELST M. & REYNS N. 2012: *Archeologisch vooronderzoek Lier-Florent Van Cauwenberghstraat (parkeergarage)*, Rapporten All-Archeo bvba 066, Bornem.

CNOPS A., DEVOS M. & VAN GILSE I. 1978: *Lier*, Stadsgezichten. Afbakening van te beschermen stadskernen, Brussel.

CORNELIS L. & SEVENANTS W. 2011: *Archeologische begeleiding van werken en opgraving te Lier, Grote Markt*, Rapport 2011-10, Erps-Kwerps.

DEBRUYNE S. 2008: *Rapportage vondstmelding Lier, Gevangenpoort*, Interne VIOE-rapporten, Brussel.

DEBRUYNE S. 2009a: *Rapportage vondstmelding Lier, Predikherenlaan*, Interne VIOE-rapporten, Brussel.

DEBRUYNE S. 2009b: *Rapportage vondstmelding Lier, Kardinaal Mercierplein*, Interne VIOE-rapporten, Brussel.

DEBRUYNE S. 2011: *Rapportage vondstmelding Lier, Begijnhofkerk*, Interne VIOE-rapporten, Brussel.

LALLEMAND J. 1965: Lierre: bronzes de Constantin I à Arcadius-Honorius, *Etudes numismatiques* 3, 49-88.

LENS A. 1986 : *Lier voorheen en nu*, Antwerpen-Roeselare.

MÜLLER R. 1999: *Lier Ondersteboven. Archeologische vondsten in Lier en Koningshooikt*, Lier.

REYNS N., BRUGGEMAN J. & VAN CELST M. 2012: *Archeologische opgraving Lier-Florent Van Cauwenberghstraat*, Rapporten All-Archeo bvba 076, Bornem.

ROOSENS B. 1984: Een laat-middeleeuwse stadstoren te Lier. In: *Conspectus 1983*, Archaeologia Belgica 258, Brussel, 167-169.

SEVENANTS W. 2008: *Archeologisch vooronderzoek Lier-Grote Markt 2008. Verkenningrapport*, Erps-Kwerps.

SEVENANTS W. 2009: *Archeologisch vooronderzoek Lier-Grote Markt 2009 (provincie Antwerpen)*, Rapport 2009-4, Erps-Kwerps.

SMEETS M. 2011: *Het begijnhof van Lier: een archeologisch bureauonderzoek*, Archeo-rapport 56, Kessel-Lo.

SMEETS M. & MOREAU P. 2010: *Het archeologisch bureauonderzoek van het begijnhof te Lier*, Archeo-rapport 7, Kessel-Lo.

TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010: *Vectorisering en karakterisering van nederzettingkernen op basis van het*

zgn. 'gereduceerd kadaster', Skar-rapport 5, Brussel.

VAN DER HEGGEN F. & BRACKE M. 2010: *Archeologisch vooronderzoek te Lier-Transvaalstraat*, AS-Rapportage 2009-22, Mechelen.

VAN HEYMBEECK S. 2011: *Oude bewoning aan de Transvaalstraat te Lier. Resultaten van het archeologisch onderzoek*, AS-Rapportage 2010-18, Mechelen.

VYNCKIER G. (in druk): *Registratie van een toevalsvondst in de Rechtestraat 41 te Lier – Lier (Prov. Antwerpen)*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed XX, Brussel.

http://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Lier (geraadpleegd op 16 april 2014).

http://nl.wikipedia.org/wiki/Lier_%28Belgi%C3%AB%29#Geografie (geraadpleegd op 16 april 2014).

KENNES H. 1990: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/20745> (geraadpleegd op 16 april 2014).

Is aangeduid als

- **Lier (Lier)** Deze zone omvat de historische stadskern van Lier.

Omvat

- **Grachtkant 3, Kalvarieberg 5-8, Oud-Kerkhof 10-13, Wezenstraat 2-3, 7 (Lier)** De meerderheid van de onderzochte begijnhofwoningen wordt in de 17de eeuw gedateerd, hoewel oudere bouwfases niet uitgesloten kunnen worden. Per huis kon de algemene chronologie aan de hand van archeologisch onderzoek verder verfijnd worden.
- **Berlaarsestraat 21 (Lier)** Gewelf van van een gedempte Vliet.
- **Berlarij 26 (Lier)** Het terrein aan de Berlarij bleek sterk verstoord te zijn door recente vergravingen. Er is geen site aangetroffen, sporen van historische bebouwing ontbraken.
- **Berlarij (Lier)** In totaal werden 36 sporen geregistreerd en genummerd die geïnterpreteerd werden als muur, gracht, kelder, wegfundering, paalkuil of karrespoor. Er werden 18 vondsten ingezameld waarvan 10 scherven aardewerk, 3 dierlijk bot, 3 metaal en 2 fragmenten bouwkeramiek.
- **Leuvensevest, Pettendonk (Lier)** Bij een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werd geen archeologische site waargenomen.
- **Heilige-Geeststraat 7 (Lier)** De Heilige Geest-site in Lier bestaat uit vier gebouwen geschikt rond een binnenplaats, gesitueerd in het historisch centrum van Lier, in het religieuze hart van de stad dat ontstond rond de iets zuidelijker gelegen Sint-Gummaruskerk. De kern van de site gaat terug tot het midden van de 15de eeuw.
- **Kantstraat 25 (Lier)** Een 19de- of begin 20ste-eeuwse bakstenen vloer en enkele vondsten.
- **Kanunnik Davidlaan 31 (Lier)** Tijdens een proefsleuvenonderzoek kwamen sporen uit de nieuwe en nieuwste tijd aan het licht. Noemenswaardig zijn de resten van een gebouw, geassocieerd met vondstmateriaal uit de 18de-19de eeuw. De interpretatie ervan is onduidelijk. Mogelijk gaat het om een boerderij/hovenierswoning van de voormalige (moes)tuinen 't Paradijs, of misschien zijn het overblijfselen van het Handbogenhof, het voormalige oefenterrein van de handbooggilde Sint-Sebastiaan.
- **Kardinaal Mercierplein 6 (Lier)** Bij werken voor nieuwe nutsleidingen werden meerdere fragmenten menselijk bot aangetroffen ten zuid, zuidwesten van de Sint-Gummarus kerk.
- **Kardinaal Mercierplein 9 (Lier)** Bij infrastructuurwerken ten zuiden van de Sint-Gummaruskerk werden menselijke resten teruggevonden.
- **Kerkstraat 1 (Lier)** Tijdens wegenwerken werd in de Kerkstraat te Lier een ronde natuur- en bakstenen constructie aangetroffen onder de huidige wegbedekking.
- **Sionsplein (Lier)** Bij het archeologisch onderzoek werd een historisch ongekend grafveld blootgelegd met de restanten van 72 menselijke inhumaties. Het dateert uit de 18de-begin 19de eeuw.
- **Heilige-Geeststraat, Kardinaal Mercierplein (Lier)** Bij het archeologisch vooronderzoek in de Sint-Gummaruskerk werden ophogingspakketten, muren, een vloer en begravingen aangetroffen.
- **Werf 7 (Lier)** Tijdens infrastructuurwerken werd het bakstenen gewelf van de Sint-Pietersvliet geraakt.
- **Berlaarsestraat (Lier)** Enkele archeologisch relevante sporen (17de - 18de eeuw) kwamen bloot te liggen en werden geregistreerd.
- **Deensestraat, Kloosterstraat 2, Volmolenstraat 65B (Lier)** Tijdens de archeologische opgraving werden sporen en structuren aangetroffen die te linken zijn aan oudere bouwfases van het kloostercomplex van de Zwartzusters.

Is deel van

- **Lier (Lier)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140034>